

Kunnskapsdepartementet - KD

Postboks 8119 Dep
0032 OSLO

Vår referanse: 23/02080-1

Arkivkode: ---

Saksbehandler: Berit Sund

Deres referanse:

Dato: 09.03.2023

Høringsvar til NOU 2022: 17 Veier inn - ny modell for opptak til universiteter og høyskoler

KS vil med dette benytte muligheten til å svare på høring *NOU 2022: 17 Veier inn – ny modell for opptak til universiteter og høyskoler*. Overordnet mener KS at tilgang på arbeidskraft og kompetanse er avgjørende for et bærekraftig og omstillingsdyktig arbeidsliv. Opptaksregelverket bør både legge til rette for å føre unge mennesker raskt ut i arbeidslivet og bidra til livslang læring gjennom etter- og videreutdanning underveis i yrkeslivet. Dimensjonering av studietilbudet ved universiteter og høyskoler er et annet viktig virkemiddel for at arbeidslivets kompetansebehov skal møtes på både kort og lang sikt.

KS er enige med utvalget i at opptaksmodellen skal være mest mulig rettferdig, effektiv og enkel forstå; at reglene i hovedsak skal være like for alle som søker, uansett hvilket studium de søker på; og at unge mennesker både skal kunne ta valg tidlig og gjøre om på disse utdanningsvalgene. Videre er KS enige i at ordningen med generell studiekompetanse som opptaksgrunnlag til høyere utdanning er god, samtidig som det må finnes flere og andre veier inn slik at arbeidstakere har mulighet til å lære hele livet.

KS opplever at det er flere svakheter og uklarheter knyttet til rangering av søkere i den foreslåtte opptaksmodellen. Dette kan gjøre opptaksmodellen lite treffsikker, og adresseres i det følgende:

- Ved vurdering av politiske tiltak bør det først vurderes hva som er problemet, slik det også følger av Utredningsinstruksen punkt 2-1.1. Utvalget ser ut til å bygge sin problembeskrivelse på at dagens løsning med kvoteinndeling med førstegangsvitnemåls- og ordinær kvote fører til at det tar lang tid for unge å komme i gang med studier, og at det blir svært høye poenggrenser på populære studier. KS stiller spørsmål ved om dette problemet faktisk er stort nok til at hele opptakssystemet bør endres. Det er kun en firedel av privatistene som forbedrer karakterer, og andelen av søkerne som hadde forbedret en eller flere karakterer var kun 11 prosent i 2022. Utvalget trekker frem blant annet medisinstudiet som eksempel på et populært studium hvor dagens ordning fører til kunstig høye poenggrenser. I 2021 ble 45 % av norske leger utdannet i utlandet¹, noe som tilsier at denne utdanningen kanskje ikke er riktig dimensjonert. Med slike tall bør det vurderes om det heller kan gjøres noe med opptaket til de populære studiene hvor det samtidig er stor etterspørsel etter arbeidskraft, samt dimensjoneringen av disse.
- Den foreslåtte opptaksprøven vil kunne fylle samme funksjon som dagens privatistordning, og markedet for eksamensrettede undervisningstjenester vil bli utvidet til å også omfatte den nye prøven. Det er dermed usikkert om tiltaket vil ha ønsket effekt der problemet eksisterer.

¹ <https://www.nifu.no/news/artikkel-nyutdannede-norske-legers-tilfredshet-med-utdanningen-i-norge-og-i-utlandet/>

- Dagens mulighet til å forbedre karakterer bidrar trolig til å dempe prestasjonspress i videregående opplæring, siden det er mulig å få en ny sjanse som privatist. Privatistordningen gjør at mindre står på spill. I forlengelse av dette kan fjerning av privatistordningen ha flere utilsiktede konsekvenser. Fjernes muligheten til å forbedre karakterer, kan én konsekvens være at elever i videregående opplæring har et incentiv for å stryke i fag. Om de stryker, kan de senere melde seg opp som privatist. Om de står, blir karakteren stående. En annen konsekvens av å fjerne privatistordningen kan være at skoleeksamen betyr så mye at elever får insentiver til å jobbe hardt gjennom hele videregående opplæring. Dette kan være positivt, men kan også tenkes å bidra til et enda høyere stress og press for mange unge.
- Det synes å være usikkert om den foreslåtte opptaksmodellen vil gjøre at unge kommer raskere i gang med studier. Søkere som i dag legger et løp med mange privatisteksamener vil med den foreslåtte løsningen fortsatt kunne bruke de forsøkene de får på opptaksprøven, og øve til denne ved privatistiskole. Det kan også være andre grunner til at en person velger å vente med å studere. Situasjonen i arbeidsmarkedet og den enkeltes interesser og ønsker for tiden som ung voksen spiller trolig også inn.
- Den foreslåtte opptaksprøven skal være nasjonal, lik for alle studier, og utformet slik at den tester fagkunnskaper fra videregående opplæring samt generiske ferdigheter som tallforståelse, akademisk skriving og lesing. Opptaksprøven synes dermed å kreve omfattende forberedelser som dekker et bredere spekter av fag enn dagens privatistordning gjør, hvor det er mulig å ta enkeltfag og dermed tilrettelegge ut fra personens behov. Dette kan ha utilsiktede konsekvenser dersom personer som har behov for å ta enkeltfag eller for å tilrettelegge gjennomføringen, unnlater å gjøre dette fordi ulempene ved å ta opptaksprøven oppleves å overstige nytten. Et annet aspekt ved dette er at kostnadskreven forberedelser til en opptaksprøve kan føre til at ressursvake kandidater ekskluderes og sosiale forskjeller forsterkes.
- Utvalget foreslår å fjerne ordningen med tilleggspoeng. KS mener at ordningen har potensial for å forenkles, ikke fjernes. En slik forenkling kan bidra til å senke poengkravene ved enkelte studier og til å opprettholde rangeringssystemets legitimitet, samtidig som man opprettholder forsterkingen av ønsket atferd som visse tilleggspoeng representerer. Hensynet til livslang læring tilsier at alderspoeng opprettholdes, samtidig som det kan være mulig å redusere antallet alderspoeng. Norges økende behov for samfunnsikkerhet og beredskap tilsier at tilleggspoeng for førstegangstjeneste opprettholdes.

Oppsummert mener KS at de nevnte svakheter tilsier at alternative tiltak – herunder tiltak knyttet til dimensjonering av studietilbud – bør vurderes før det gjøres omfattende endringer av opptaksmodellen. KS legger til grunn at eventuelle endringer i opptaksmodellen varsles i god tid og følges av hensiktsmessige overgangsordninger som ivaretar alle berørte aktører, både potensielle studenter og utdanningsinstitusjoner

Med hilsen

Tor Arne Gangsø

Dokumentet er elektronisk godkjent og har ingen signatur

